

„Tricolorul la români - înseamnă de identitate”

Cartea Mea e și a Ta!

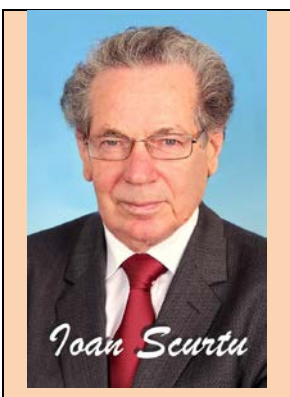
ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

O viață de om în slujba muzei Clio. Omagiu istoricului Ioan Scurtu

[Prof. univ. dr. hab. Nicolae Enciu, Chișinău](#)

25 Noiembrie 2020¹

Exponent strălucit și lider incontestabil al elitei istoricilor români din ultima jumătate de secol, istoricul Ioan Scurtu împlinește vârsta de 80 de ani. S-a născut la 27 noiembrie 1940 în familia lui Ion Scurtu din comuna Dochia, județul Neamț, curând după unul dintre cele mai dramatice momente ale istoriei contemporane a românilor: destrămarea României Întregite. După clasele primare, în satul natal, și clasele secundare la prestigiosul Colegiu Național „Petru Rareș” din Piatra Neamț, în toamna anului 1957 a devenit student la Facultatea de Istorie a Universității București.

La absolvirea facultății, în 1962, a fost repartizat în învățământul superior, la Facultatea pe care tocmai o terminase, cu rezultate foarte bune la învățătură.

Hotărât să officieze în templul zeiței Clio, cu întreaga sa capacitate intelectuală, istoricul Ioan Scurtu a parcurs, cu tenacitate, toate treptele ierarhiei universitare, de la preparator (1962-1966) și asistent (1966-1972), la lector universitar (1972-1981), conferențiar (1981-1991) și profesor universitar (1991-2004). De-a lungul mai multor ani, a fost inclusiv profesor la Facultatea de Istorie a Universității „Spiru Haret” din București.

Șef al Catedrei de Istoria Românilor din cadrul Facultății de Istorie a Universității din București (1991-2003), decan al Facultății de Arhivistică (1992-1994), decan al Facultății de Istorie, Muzeologie și Arhivistică a Universității „Spiru Haret” (1991-1994, 2008), director general al Arhivelor Naționale (1991-2006), director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române (2001-2006), director general-adjunct al Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989 (din 2004), prorector al prestigioasei Universități „Spiru Haret” (2004-2007), membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România și președinte al Societății de Științe Istorice din România, laureat al Premiului Academiei Române (1983), Omul Anului în 1995 acordat de „The American Bibliographical Institute”, Doctor Honoris Causa al Universității Ovidius din Constanța (2007), distins cu Ordinul Național „Serviciul

¹Articol omagial preluat de pe adresa: <https://www.art-emis.ro/personalitati/o-viata-de-om-in-slujba-muzei-clio-omagiu-istoricului-ioan-scurtu>

„Tricolorul la români - înseamnă de identitate”

Credincios” în grad de Cavaler (2002) și Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler (2009), - acestea ar fi câteva repere din strălucita carieră didactică, științifică și managerială parcursă de eruditul și harismaticul Profesor Universitar Doctor Ioan Scurtu.

În întreaga sa activitate profesorală, s-a evidențiat prin cursurile și seminariile originale de istoria contemporană a românilor, dar și de istoria contemporană universală, tratând cu deosebit talent varii aspecte ale istoriei contemporane precum: viața cotidiană, viața parlamentară, istoria mentalităților, istoria civilizației, relațiile internaționale după cel de-Al Doilea Război Mondial ș.a.

2

Într-o interdependență indisolubilă și benefică activității la catedră, prof. Ioan Scurtu a desfășurat și continuă o intensă și prolifică muncă de cercetare științifică, manifestând un adevărat „cult al muncii” în acest domeniu. Începând cu anul 1971, când obține calificarea de Doctor în istorie cu teza de doctorat „Istoria Partidului Țărănesc (1918-1926)” (publicată în 1975 și reeditată în 2002)[1], cercetătorul Ioan Scurtu și-a axat investigațiile pe abordarea unor teme de importanță majoră din istoria României și istoria universală, inclusiv: democrație și dictatură; structuri politice; relații internaționale; personalități - regii României, Ion I.C. Brătianu, Iuliu Maniu, Nicolae Titulescu, Spiru Haret etc.; viața cotidiană; istoria Basarabiei; guverne și guvernanți; partidele politice, istoria civilizației etc., realizând în toate direcțiile menționate lucrări de referință în istoriografia românească, citite și apreciate nu numai pe plan național, ci și european și internațional[2].

Un loc aparte în vastele și diversele preocupări științifice ale prof. univ. dr. Ioan Scurtu îl ocupă perioada interbelică din istoria românilor, autorul elaborând, pe parcursul mai multor decenii, zeci de culegeri de documente, studii monografice și sinteze, pentru ca în anul 2003, sub egida Academiei Române, să editeze monumentalul volum VIII al Tratatului de Istoria Românilor - România Întregită (1918-1940), al cărui coautor și coordonator este[3].

Predilecția autorului pentru problematica perioadei interbelice se explică prin noile condiții geopolitice, geo-economice și geo-culturale la care întreaga Europă, inclusiv România, a trebuit să se adapteze ca urmare a Primului Război Mondial. La sfârșitul acelei conflagrații, menționează prof. dr. Ioan Scurtu, a fost redesenată harta Europei: au dispărut două mari imperii multinaționale - Habsburgic și Țarist (Rus), - iar pe ruinele lor au apărut noi state, în timp ce altele și-au extins teritoriile. Între țările noi s-au aflat Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Austria, în timp ce Serbia (care, împreună cu Croația și Slovenia, a creat Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, devenit în 1929 Iugoslavia) și România - prin unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei - au fost statele care și-au extins teritoriile.

Datorită acestui fapt, după Marea Unire din 1918, România a devenit o țară de mărime medie în Europa, plasându-se pe locul 8, după numărul de locuitori (18.052.896 locuitori în 1930 față de aproximativ 7.250.000 locuitori în 1916), și pe locul 10, ca suprafață (295.049 km² în 1918 față de 137.903 km² înainte de Primul Război Mondial). Consolidarea potențialului uman și economic al României a creat condiții favorabile fructificării la nivel național a bogățiilor solului și subsolului, a accentuat rolul industriei în ansamblul economiei naționale.

În acel nou cadru de evoluție, în urma creșterii teritoriale, demografice și economice, România a dobândit o importanță sporită în sistemul statelor europene, jucând un rol tot mai însemnat în politica europeană și, în special, în Europa Centrală și de Sud-Est. Politica externă a României în perioada imediat postbelică a gravitat în jurul unor obiective fundamentale și firești: consolidarea statului național unitar și recunoașterea sa internațională, participarea la elaborarea tratatelor de pace și a celorlalte acorduri care o interesau, realizarea unor sisteme de securitate a independenței și integrității teritoriale a statelor din zona europeană în care era situată. Dacă scopul diplomației românești a fost apărarea unității naționale, aceeași diplomație a avut, ca metodă constantă de lucru, coordonarea progresivă a acțiunii sale cu aceea a statelor cu interes comun, până la integrarea ei în grupuri

„Tricolorul la români - înseamnă de identitate”

internaționale, din ce în ce mai mari. De la național, prin regional, la universal - iată care era lozincă României postbelice. Așa cum aprecia marele diplomat Nicolae Titulescu, „Întreaga politică externă n-a avut decât acest țel: nu de a pregăti războiul, ci de a pregăti o rețea de alianță de așa fel, încât războiul să devină imposibil”[4].

Consecință a realizării idealului național al tuturor românilor, nivelul lor de civilizație în următoarele decenii a sporit cantitativ și calitativ, devenind, sub unele aspecte, comparabil cu cel din statele dezvoltate ale Europei. Cu argumentul cifrelor și al datelor concrete, Prof. univ. dr. Ioan Scurtu prezintă viața cotidiană a românilor în perioada interbelică drept o realitate complexă și adesea contradictorie, „în care oamenii au traversat atât momente grele, cât și ani de prosperitate generală”[5]. Progresul pe calea civilizației a vizat o multitudine de factori, între care: baza materială și nivelul dezvoltării economice a țării, veniturile și cheltuielile, viața de cuplu, condițiile de locuit, hrana de zi cu zi, îmbrăcămintea, starea de sănătate, rolul școlii și al bisericii, petrecerea timpului liber, gradul de participare la viața politică ș.a.

Așa cum despre viața cotidiană a românilor în perioada interbelică s-a scris extrem de puțin, în prim-planul preocupărilor aflându-se preponderent specialiștii în etnografie, care au urmărit mai ales evoluția obiceiurilor și a tradițiilor în mediul rural, prof.univ. dr. Ioan Scurtu este cel care, primul în istoriografia românească contemporană, a abordat subiectul în cauză cu instrumentarul istoricului de profesie, prezentând „individul” în existența sa cotidiană ca „ființă socială”, ancorată în realitățile vremii sale. Pornind de la considerentul că cercetarea vieții cotidiene - adică a vieții de zi cu zi - cu componenta ei esențială care este viața privată, poate oferi o imagine mai exactă asupra societății în ansamblul ei, asupra nivelului de cultură și civilizație atins de componenții acesteia la un nivel dat, istoricul Ioan Scurtu a reușit, prin editarea unor lucrări de pionierat în domeniu, reconstituirea modului de viață al tuturor românilor într-un context istoric dat - anii interbelici, - constatând, în urma unor impresionante analize în profunzime și multispectuale, că perioada de 22 de ani, chiar dacă prea scurtă, a fost una „extrem de complexă și dinamică, în care oamenii au traversat atât momente grele, cât și ani de prosperitate generală”, România, în ansamblul ei, parcurgând o dinamică impresionantă, care merită a fi cunoscută cât mai temeinic[6].

Având în vedere importanța și semnificația perioadei de referință, precum și pornind de la considerentul că problematica civilizației românești în perioada interbelică nu a constituit obiectul unei lucrări distincte, istoricul Ioan Scurtu și-a propus, într-o recentă lucrare „Istoria civilizației românești. Perioada interbelică (1918-1940)”[7], apărută la Editura Enciclopedică, să completeze acest gol istoriografic, realizând o lucrare cu caracter de unicat în istoriografia românească contemporană. Autorul lucrării prezentate a publicat, de-a lungul anilor, mai multe studii referitoare la tema pusă în discuție, abordând *Viața cotidiană*, într-un capitol distinct din „Istoria Românilor în secolul XX” (publicată în 1999 împreună cu prof.univ.dr. Gh. Buzatu)[8], și *Societatea românească în perioada interbelică*, în tratatul de Istoria Românilor, vol. VIII - „România Întregită” (2003). De asemenea, în 2001 același autor a publicat, la Editura RAO din București, lucrarea „Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică”[9], iar în 2007, cursul universitar „Civilizația românească interbelică (1918-1940)” [10].

Apreciind că, prin făurirea statului național unitar, România intra într-o nouă etapă a evoluției sale istorice, autorul constată, și pe bună dreptate că, după Marea Unire din 1918, nivelul de civilizație al românilor a crescut, devenind, sub unele aspecte, comparabil cu cel din statele dezvoltate ale Europei, avându-se în vedere o multitudine de factori, inclusiv: baza materială și nivelul dezvoltării economice a țării, veniturile și cheltuielile, viața de cuplu, condițiile de locuit, hrana de zi cu zi, îmbrăcămintea, starea de sănătate, rolul școlii și al bisericii, petrecerea timpului liber, precum și gradul de participare la viața politică[11].

Este de remarcat că, în procesul anevoios de reconstituire a civilizației românești din perioada interbelică, istoricul Ioan Scurtu refuză orice idei preconceptuate, cum ar fi, bunăoară, aceea că perioada

„Tricolorul la români – înseamnă de identitate”

interbelică ar fi fost o etapă fericită și prosperă din istoria poporului român sau, dimpotrivă, că ea s-ar fi caracterizat prin permanente crize economice și convulsii sociale.

La fel ca toate lucrările sale editate anterior, studiile Prof.univ. dr. Ioan Scurtu privind civilizația românească interbelică au la bază izvoare autentice ale epocii și, în primul rând, documentele de arhivă. Nu au fost neglijate nici culegerile de documente publicate, inclusiv anuarele statistice, pentru analiza cantitativă, dar și calitativă, a nivelului de civilizație atins de România secolului al XX-lea. În fine, nu însă și în ultimul rând, presa vremii, însemnările zilnice și memoriile unor importante personalități, precum Carol al II-lea, regina Maria, Const. Argetoianu, I.G. Duca, Armand Călinescu, Mihail Manoilescu, Victor Slăvescu, Nicolae Iorga ș.a. sunt apreciate de autor - și pe bună dreptate - surse inepuizabile și extrem de importante pentru cunoașterea mentalităților timpului, a modului de viață, a felului cum se îmbrăcau oamenii, ce alimente consumau, cum arăta locuința la țară sau la oraș, cum receptau cetățenii disputele politice din epocă etc.[12].

În atare mod, cu argumentul datelor de arhivă și al cifrelor, expuse de istoricul Ioan Scurtu cu talentul unui veritabil scriitor, evoluția civilizației românești în perioada interbelică apare în fața cititorului în întreaga ei complexitate: „La nivelul maselor – mai ales al țărănimii, - aceasta se plasa departe de cea din statele occidentale ale Europei, care cunoscuseră alte evoluții istorice. În același timp, elita culturală din România nu era cu nimic mai prejos comparativ cu cea din Occident”[13]. În pofida acestor contraste și discrepanțe, concluzia finală formulată de autor în urma analizei unui volum uriaș de informații din cele mai diverse constă în afirmarea adevărului potrivit căruia, în aria sa geografică, civilizația României interbelice „era comparabilă, și chiar superioară, din anumite puncte de vedere, celei înregistrate în statele vecine din sudul Dunării, cu care împărtășise - de-a lungul secolelor - același destin istoric”, astfel încât pentru bulgari și albanezi, ca și pentru greci și sârbi, capitala României era „micul Paris” pe care doreau să-l viziteze și să-l admire.

Alături de contribuțiile de excepție în domeniile de bază ale științei și cercetării istorice, - cum ar fi, bunăoară, lucrarea de sinteză cu caracter de pionierat „Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994” inițiată și coordonată de distinsul istoric [14], cu edițiile ulterioare din 1998 și 2003 [15] la care au fost invitați să participe și cercetători din Republica Moldova, realizându-se, astfel, o primă sinteză comună de istorie a românilor de la Est de Prut, - marele merit al Prof.univ. dr. Ioan Scurtu constă în a fi realizat lucrări și sinteze de anvergură, cu caracter de unicat în istoriografia contemporană, vizând viața cotidiană a românilor între cele două războaie mondiale și civilizația românească interbelică, contribuind, astfel, la inițierea unei noi istorii a acelei perioade, clar deosebită de toate lucrările anterioare în acest domeniu. Grație admirabilelor eforturi depuse de profesorul și istoricul Ioan Scurtu în această direcție de-a lungul întregii sale cariere științifice și profesionale, prin depășirea cadrului strict al cercetării istorice și utilizând metoda inter- și multidisciplinară, lucrările sale „Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică”, „Istoria civilizației românești. Perioada interbelică (1918-1940)” ș.a. vor rămâne în istoriografie, - așa cum a fost și intenția autorului, - un tablou integral al vieții cotidiene a celor 18 milioane de români din perioada interbelică, surprinsă în trăsăturile ei esențiale, caracteristice, o cărămidă de rezistență la edificiul „istoriei totale” a românilor, spre care istoricul Ioan Scurtu ne îndeamnă să râvnim.

Un succint bilanț, la ceas aniversar, a bogatei și variatei sale opere științifice care acoperă epoca modernă și contemporană a românilor, integrată în context european și universal, arată că istoricul Ioan Scurtu a publicat peste 140 de cărți (dintre care circa 40 sunt cărți de autor, 43 semnate în calitate de coordonator și coautor, iar 60 sunt semnate în calitate de coautor). Acestor volume li se adaugă peste 300 de studii și articole de specialitate și mai mult de 60 de studii introductive, prefețe, recenzii și note bibliografice.

„Tricolorul la români – înseamnă de identitate”

Membru al Academiei Oamenilor de Știință din România și președinte al Societății de Științe Istorice din România, profesorul universitar, doctorul Ioan Scurtu este, actualmente, unul din cei mai profunzi și prolifici istorici, personalitate de marcă a istoriografiei române contemporane care, prin vasta și prodigioasă-i activitate științifică, profesorală și managerială, prin modelul de probitate științifică, morală și de atitudine civică, și-a binemeritat încrustarea numelui în galeria marilor istorici români, alături de Nicolae Iorga, Gh. I. Brătianu, Ioan Lupaș, Const. C. Giurescu, Dan Berindei, Gh. Buzatu ș.a.

LA MULȚI ANI, Domnule Profesor!

5

Notă: *Redacția Revistei ART-EMIS*

urează eruditului profesor Ioan Scurtu LA MULȚI ANI cu sănătate, bucurii și împliniri!

Colegiul științific și Redacția revistei Cetatea Cavalerilor, cu nespusă satisfacție împărtășim realizările științifice ale distinsului nostru Cavaler de Clio, ne alăturăm urărilor de bine, cu doririle de sănătate și mult spor! La mulți ani!

- [1] Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Țărănesc (1918-1926)*, Editura Enciclopedică, București, 2002, 248p.
- [2] Cu titlu de ilustrare, menționăm câteva din lucrările prof. Ioan Scurtu, editate în calitate de autor, coordonator și coautor: Ioan Scurtu, Ion I.C. Brătianu. *Activitatea politică (1992)*; Idem, *Istoria Românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, 4 vol. (2001); Idem, *Istoria contemporană a României. 1918-2007 (2007)*; Idem, *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică (2001)*; Idem, *Revoluția română din decembrie 1989 în context internațional (2006, ed. a II-a 2009, ediții în limba franceză – 2008 și în engleză – 2009)*; *Structuri politice în Europa Centrală și de Sud-Est 1918-2001*, 2 vol. (2003, ediție în limba engleză – 2003, coordonator și coautor); *Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1994 (1994, ediții în 1998, 2003 și ediție în limba rusă – 2001, coordonator și coautor)*; *Istoria românilor în secolul XX (1999, în colaborare cu Gh. Buzatu)*; *Democrația la români. 1866-1938 (1990, în colaborare cu Ion Bulei)*; *The Red Army in Romania (2000, în colaborare cu C. Hlihor)* și multe altele.
- [3] *Istoria Românilor. Vol. VIII. România Întregită 1918-1940 / Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie. Coord.: Prof. univ. dr. Ioan Scurtu*, Editura Enciclopedică, București, 2003, 860p.
- [4] Cf. Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire. Vol. II. Partea I (1918-1933)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 1002.
- [5] Ioan Scurtu, *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, Editura RAO, București, 2001, p. 7-10; Idem, *Istoria civilizației românești. Perioada interbelică (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2009, p. 7-13.
- [6] Ioan Scurtu, *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, Editura RAO, București, 2001, p. 8.
- [7] Ioan Scurtu, *Istoria civilizației românești. Perioada interbelică (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2009, 374p.
- [8] Ioan Scurtu și Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Editura Paideia, București, 1999, 685p.
- [9] Ioan Scurtu, *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, Editura RAO, București, 2001, 280p.
- [10] Ioan Scurtu, *Civilizația românească interbelică (1918-1940). Curs universitar*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2007, 199p.
- [11] Ioan Scurtu, *Istoria civilizației românești. Perioada interbelică (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2009, p. 12.
- [12] Ibidem.
- [13] Ibidem, p.358.
- [14] Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, *Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1994. Coord.: Ioan Scurtu*, Editura Tempus, București, 1994, 416p.
- [15] Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, Ion Șișcanu, Nicolae Enciu, Gheorghe E. Cojocaru, *Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998. Ed. a II-a, rev. și ad. Coord.: Ioan Scurtu*, Fundația Culturală „Onisifor și Octavian Ghibu”, Editura Semne, București, 1998, 382p.; Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, Ion Șișcanu, Nicolae Enciu, Gheorghe E. Cojocaru, *Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 2003. Ed. a III-a, rev. și ad. Coord.: Ioan Scurtu*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2003, 608 p.